

СУРХОНДАРЁ ҲУДУДИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

А.Ў. Қўзиев, т.ф.н., доцент, Б.Б. Тошпўлатов, ўқитувчи
Термиз давлат университети

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар Стратегияси тўғрисидаги Фармони асосида вилоятда саноат тармоқларини ислоҳ қилиш, таркибий ўзгартариш ва диверсификациялаш дастурларининг амалга оширилиши, моддий-техника базасини мустаҳкамлаш натижасида ҳудуд саноат ишлаб чиқариши кенгаймоқда.

Иқтисодий ҳудудда юк ва пассажирлар ташиш ҳажми аҳоли сони ва турли товар ва маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмларининг ўсиши билан характерлидир. Сурхондарё вилоят статистика бошқармаси, статистика фаолиятини ташкил этиш ва йиғма ахборот-таҳлилий ишлари бўлими маълумотларига кўра Сурхондарё вилояти бўйича¹ 2017 йилнинг январ-декабр якунлари бўйича жами 2189,8 млн. сўмлик саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилган. Бу кўрсаткичларнинг тармоқлар бўйича таҳлил 1-жадвалда келтирилган.

1-жадвал

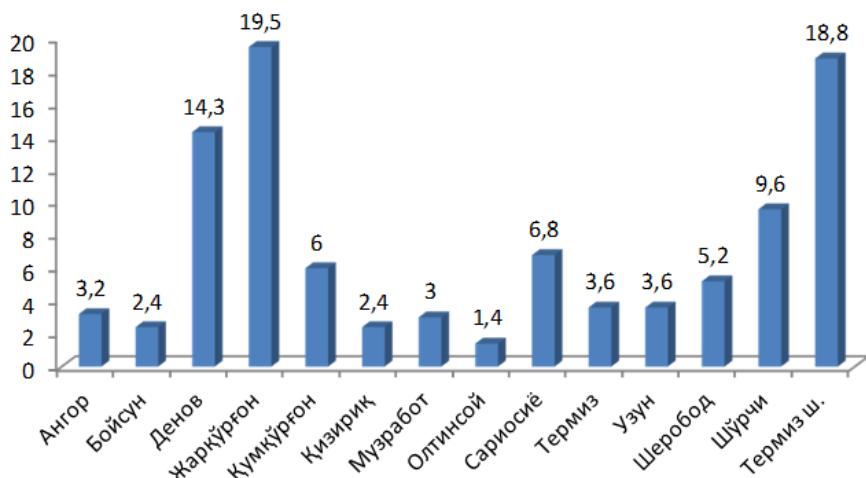
Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши (2017 йилда 2016 йилга нисбатан)

№	Иқтисодиёт тармоқлари	Ўсиш даражаси, %
1	Тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш саноатининг бошқа фойдали қазилмаларни қазиб олиш маҳсулотлари	100,7
2	Фойдали қазилмаларни қазиб олиш соҳасидаги хизматлар	103,2
3	Ичимликлар ишлаб чиқариш	111,3
4	Ёғоч ҳамда ёғоч ва пўкақдан ясалган буюмлар (мебелдан ташқари)	104,9
5	Қоғоз ва қоғоз маҳсулотлари ишлаб чиқариш	105,8

¹Сурхондарё вилоят статистика бошқармаси, статистика фаолиятини ташкил этиш ва йиғма ахборот-таҳлилий ишлари бўлими.

6	Кокс ва нефтни қайта ишлаш маҳсулотларини ишлаб чиқариш	100,4
7	Асосий фармацефтика маҳсулотлари ва препаратлар ишлаб чиқариш	100,9
8	Резина ва плацмасса буюмлари ишлаб чиқариш	104,6
9	Бошқа нометалл минерал буюмлар ишлаб чиқариш	108,2
10	Электр ускуналар ишлаб чиқариш	105,5
11	Мебел ишлаб чиқариш	109,4
12	Электр энергияси, газ, буғ ва кондицияланган ҳаво бўйича хизматлар	110,0
13	Сув билан таъминлаш, канализация, чиқиндиларни йигиш ва қайта фойдаланиш бўйича хизматлар	148,9
14	Электр энергияси, уни узатиш ва тақсимлаш бўйича хизматлар	149,6

Сурхондарё вилоятида жами саноат ишлаб чиқариш ҳажмида шаҳар ва туманларнинг улуши, % (2017 йил январ-декабр ойларида)

1-расм. Сурхондарё вилоятида жами саноат ишлаб чиқариш ҳажмида шаҳар ва туманларнинг улуши, % (2017 йил январ-декабр ойларида)

Хусусий тадбиркорликнинг ривожланишини ҳар тарафлама қўллаб-куvvatlash ва рағбатлантириш, саноат ишлаб чиқаришни рағбатлантиришда кичик бизнес субъектлари ҳиссаси юқори эканлиги таҳлилларда келтирилган. Агар 2016 йилда саноатнинг умумий ҳажми бўйича кичик тадбиркорлик маҳсулотларининг улуши 45,0%ни ташкил этган бўлса, 2017 йилда бу

кўрсаткич 45,8%га эришилган бўлиб, саноат маҳсулотларининг ўсиш суръати 2016 йилга нисбатан 101,7%ни ташкил этди.

Вилоятда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши саноатда нодавлат сектори ҳиссасининг ўсишига имкон яратди. 2016 йилда саноатда нодавлат

сектори корхоналари
ҳиссаси умумий
ишлаб чиқариш
ҳажмида 54,9%ни
ташкил этган бўлса,
2017 йилда 57,5%га
ошди.

1-расм. Мулкчилик шакли бўйича саноат ишлаб чиқаришининг тузилмаси, %

Прогноз² ҳисоблари шуни кўрсатмоқдаки, яъни мамлакатимиз иқтисодий ўсишининг жорий суръати сақланган ҳолда (йиллик ўсиш ЯИМ 8% атрофига) 2014-2030 йиллар даврида юк ташиш ҳажми тахминан йилига 9,2 % га ёки 4,4 марта ошади, 2013 йилда 1387,3 млн.тоннадан 2030 йилга келиб 6041,3 млн.тоннагача кўпаяди, жумладан:

-автомобил транспорти бўйича йилига ўртacha 9,4 % ёки умумий 4,6 марта, яъни 2013 йилда 1258,6 млн.тоннадан 2030 йилга 5811,6 млн.тоннагача ўсади;

-темир ўйл транспорти йилига ўртacha 5% га ёки умумий 2,3 марта, яъни 67,7 млн.тоннадан 2030 йилга 146 млн.тоннагача ошади. Транспорт секторига жалб этилаётган инвестицияларни 1% га оширилганда юк ташиш ҳажми 0,94% га ошиши ҳисоб ишларида аниқланган. Бу эса худуд ичida ва ташқарисида юк ва пассажирлар ташиш ҳажмларини ўсишига олиб келади. Бозор иқтисодиёти шароитида худуднинг ҳозирги ва истиқболдаги юк оқимларини минимал харажатлар билан таъминлайдиган транспорт воситалари ва тармоқларини шакллантириш ҳамда юк оқимларини транспорт

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг ижтимоий-иктисодий масалалари бўйича Давлат маслаҳатчиси хузиридаги Иқтисодий тадқиқотлар маркази томонидан тайёрланган “Транспортный сектор и транзит в Узбекистане в контексте экономической трансформации в средне и долгосрочной перспективе” маъruzасидан.

турлари бўйича, яъни транспорт-логистик тизимларни оптималлаштириш масаласи юзага келади.

Вилоят ишлаб чиқариш кучларининг таҳлилига кўра худуд иқтисодининг кейинги ривожи борасидаги самарали йўналишлар қуидагилар ҳисобланади:

- а) илғор маҳаллий технологияларни ишлаб чиқиш, замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва маҳсулотларнинг рақобатдошлигини ошириш;
- б) тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурини шакллантириш ва амалга ошириш, янги иш ўринларини яратиш;
- б) мавжуд имкониятлардан келиб чиқиб, маънавий эскирган, кўп харажатли технологиилар ўрнига янги, замонавий технологиилардан фойдаланиш ва корхоналарнинг тўлиқ қувватда ишлашини тъминлаш;;
- в) ишлаб чиқаришнинг ихтисослашган янги тармоқларини яратиш;
- г) табиий конлардан фойдаланишни жадаллаштириш;
- д) ишлаб чиқариш кучлари ривожининг асоси бўлган транспорт ва транспорт коммуникацияларини яхшилаш ва уларнинг фаолиятини логистик тамойиллар асосида такомиллаштириш ҳамда уларни бошқаришда илғор ахборот-коммуникация технологиялари ва **интеллектуал транспорт тизимларини** етарли даражада қўллаш.

Вилоятда транспорт тармоғи, воситалари ва бошқарувини такомиллаштириш мазкур худуд иқтисодиёти ва ишлаб чиқариш имкониятларини ўстириш ва самарадорлигини ошириш, аҳолининг моддий ва маънавий эҳтиёжини қондириш учун энг зарур шартлардан бири ҳисобланади.

Адабиёт

Бўтаев Ш.А., Қўзиев А.Ў. Иқтисодий худуднинг транспорт инфратузилмасини оптимал ривожлантириш моделлари ва услублари.-Т.: ФАН, 2009.-137 б.